

היום נלמד בעזרת ה':

## הוריות דף ח

הגמרא מכארת את דברי הברייתא שהובאה בעמוד הקודם

**ושוין שאין מביא אשם תלוי:** כך אמרה הברייתא, רבי ורבנן מודים שכהן משיח לא מביא אשם תלוי.

**קושיא:** מנלן? דכתיב "וכפר [עליון] הכהן על שגגתו אשר שגג": פסוק זה נאמר באשם תלוי. וממנו לומדים שדוקא מי שחטאו (שהוא מתחייב עליו חטאת) הוא בשגגת מעשה בלבד, עליו להביא אשם תלוי בספק אם חטא. ולא כהן משיח שחטאו (שהוא מתחייב עליו חטאת) הוא בהוראה ובמעשה.

אך לרבי אי אפשר לומר כן, משום שרבי מחייב כהן משיח בעבודה זרה במעשה בלבד!

**תירוץ:** רבי סבר מי שכל חטאו בשגגה יצא זה שאין [כל] חטאו בשגגה אלא בהעלם דבר: רבי מפרש את הפסוק שדוקא מי שכל החטאים שהוא חייב עליהם חטאת הם רק בשגגת מעשה, חייב אשם תלוי. ולא כהן משיח שיש חטאים שהוא חייב עליהם בהוראה ושגגה (דהיינו בשאר מצוות), ויש שהוא חייב בשגגת מעשה בלבד (דהיינו בעבודה זרה).

**קושיא:** מידי כל כתיבי? האם כתוב בפסוק "כל"? תירוץ: אין, דאם כן וכו': המילים "אשר שגג" מיותרות ללמד שדוקא אם כל החטאים שלו (שחייב עליהם חטאת) הם בשגגת מעשה בלבד בלא הוראה, הוא חייב אשם תלוי.

**ורבנן:** ורבנן שחולקים על רבי וסוברים שכהן משיח חייב בע"ז רק בהוראה ובשגגה, יפרשו את הפסוק כך. דוקא מי שחטאו (שהוא מתחייב עליו חטאת) הוא בשגגת מעשה בלבד, חייב אשם תלוי בספק אם חטא. ולא כהן משיח שאין חטאו בשגגת מעשה בלבד, לא בעבודת כוכבים ולא בשאר מצות, כי תמיד הוא מתחייב רק בהוראה עם שגגת מעשה.



אחת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה, האות ו' של 'וְאִם' מחברת את הפסוק לענין הקודם של 'נשיא'. ללמד כמו שנשיא חייב רק בזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך גם יחיד.

**למדנו במשנה - ולא בעבודת כוכבים עד שיורו:** בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

שאלה: בעבודת כוכבים מנלן? תשובה: דת"ר לפי שיצאה עבודת כוכבים לדון בעצמה: הקרבן הבא על חטא של ציבור בהוראת ב"ד כתוב בפרשה נפרדת מאשר שאר מצוות, ולכן היה אפשר לומר שב"ד יהיו חייבים אפילו על דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת.

והתשובה - נאמר בעבודה זרה "וְהָיָה אִם מְעִינִי הָעֵדָה נִעְשְׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כָּל הָעֵדָה פֶּר בֶּן בֶּקָר אֶחָד לְעֵלָה... וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֹטֵת". ונאמר בפר העלם דבר "וְנִעְלַם דָּבָר מְעִינִי הִקְהֵל וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְאָשְׁמוּ". כמו שחייבים פר העלם דבר דוקא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך גם חייבים על ע"ז באותו אופן.

אשכחן צבור, יחיד נשיא משיח מנלן? מניין שגם יחיד / נשיא / וכהן משיח, חייבים חטאת בעבודה זרה רק על דבר שזדונו כרת? והתשובה - נאמר בעבודה זרה "וְאִם נִפְשׁ אֶחָת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בֵּת שְׁנֵתָה לְחֹטָאת". ב"נפש אחת" כלול יחיד נשיא וכהן משיח. והאות ו' של 'וְאִם' מחברת את הפסוק לענין הקודם, כלומר לקרבן על ציבור שחטאו בעבודה זרה. כמו ששם מדובר בזדונו כרת ושגגתו חטאת כנ"ל, כך גם כאן.

הגמרא חוזרת לתחילת הסוגיא, למקור שב"ד חייבים פר העלם דבר רק כשהורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

הניחא למאן דמפיק לה לעליה לג"ש, כדאמרן. אלא לרבנן דמפקי לה ל"עליה" לעריות וצרות, דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת מנא להו? כל זה טוב לדעת רבי שלומד גזירה שוה מ'עליה' שנאמר באחות אשה ל'עליה' שנאמר בפר העלם דבר, ללמד שחייבים בפר העלם דבר רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אבל לדעת רבנן שלומדים מ'עליה' שנאמר באחות אשה גזירה שווה לענין אחר, מה המקור

לסוגייתנו? (רבנן לומדים מ'עליה' באחות אשה, שיבמה האסורה על היבם באיסור ערווה פטורה מיבום, וכן גם צרתה פטורה).

**נפקא להו מזמתני ליה ר' יהושע בן לוי לבריה:** הם לומדים זאת ממה שלימד ריב"ל את בנו. נאמר בקרבן חטאת של יחיד שחטא בשוגג בעבודה זרה "תֹּרְהָ אַחַת יְהִי לָכֶם לְעֹשֶׂה בְּשִׁגְגָה". ולאחר מכן נאמר על מזיד שחייב כרת "**וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיַד רָמָה.. וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עִמָּה**". והיינו שבעבודה זרה חייב חטאת על דבר שאם עשאו בזדון חייב כרת. ומכיון שנאמר "תורה אחת" אנו לומדים לכל העבירות שבתורה הנעשות בשוגג, שחייבים עליהם חטאת דוקא בדבר שבזדון חייבים כרת.

**אשכחן יחיד נשיא ומשיח בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות, צבור מנלן?** אמנם כל זה רק מלמד על יחיד ונשיא ומשיח, כי כתוב שם 'והנפש'. ומניין נלמד לציבור שעשו בהוראת ב"ד, שחייבים קרבן בין בשאר מצוות ובין בע"ז רק בדבר שזדונו כרת ושגתו חטאת?

**יליף עליון מתחתון:** מהפסוק שנאמר ביחיד שעבד עבודה זרה "**וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחָטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עַד בֵּת שְׁנֵתָה לְחַטָּאת**". כי האות ו' מחברת לעניין הקודם העוסק בציבור שעבדו עבודה זרה "**וְהִיָּה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נִעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כָל הָעֵדָה פֶּר בֶּן בְּקָר אֶחָד לְעֵלָה.. וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת**". ללמד שהדין של יחיד הוא כמו של ציבור. דהיינו מדובר בדבר שזדונו כרת ושגתו חטאת.

**ורבי, הא דר' יהושע בן לוי מאי עביד ליה?** ורבי שלומד מ'עליה' שחייבים בדבר שזדונו כרת ושגתו חטאת, מה הוא יעשה עם הדרשה שלימד רבי יהושע בן לוי מ'תורה אחת'?

**מפיק ליה לכדתניא וכו':** מצאנו שחילק הכתוב בין יחידים למרוכים בעונש על עבודה זרה במזיד. יחיד שעבד ע"ז במזיד, חייב סקילה וממונו ניצל. ואילו אנשי עיר הנדחת שעבדו ע"ז במזיד, מיתתם בסייף וממונם נשרף. והיה מקום לומר שגם אם עבדו בשוגג יש חילוק בקרבנות שלהם, שאנשי עיר הנדחת שעבדו עבודה זרה בשוגג לא יביאו קרבן כיחידים כל אחד בפני עצמו אלא קרבן מיוחד. על זה מלמד הפסוק "תורה אחת" שאנשי עיר הנדחת שחטאו בע"ז בשוגג יש להם דין כיחידים.

מתקיף לה רב חלקיה מהגרוניא טעמא דלא חלק הכתוב, הא חלק הוה אמינא נחלוק, מאי נייתי? הסיבה שנשי עיר הנדחת מביאים קרבן כיחידים בגלל שלא חילק הכתוב ביניהם לשאר יחידים, אלא כלל את כולם ב"תורה אחת". אבל אם הפסוק כן היה מחלק ביניהם היה עליהם להביא קרבן מיוחד. וקשה, איזה קרבן היינו סבורים שהם יביאו? הרי הם צריכים להביא קרבן שיהיה (א.) שונה משאר מצוות (ב.) וכן שונה מכל ישראל שעבדו ע"ז (ג.) וכן מיחיד שעבד עבודה זרה.

**נייתי פר, צבור בשאר מצות הוא דמייתו:** אם נאמר שעליהם להביא פר, הרי זהו פר העלם דבר של ציבור בשאר מצוות.

**נייתי פר לעולה ושעיר לחטאת, צבור בעבודת כוכבים הוא דמייתו:** ואם נאמר שיביאו פר לעולה ושעיר לחטאת, הרי זהו קרבן שמביאים ציבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד.

**נייתי שעיר, נשיא בשאר מצות הוא דמייתו:** אם נאמר שיביאו שעיר, הרי נשיא מביא אותו אם חטא בשוגג באחת מהמצוות.

**נייתי שעירה, יחיד נמי היינו קרבנו:** ואם נאמר שיביאו שעירה, הרי זהו קרבנו של יחיד ששגג בעבודה זרה.

**תירוץ:** (אלמה לא?) איצטריך, ס"ד אמינא צבור מייתי פר לעולה ושעיר לחטאת, הני נייתי איפכא פר לחטאת ושעיר לעולה: היינו אומרים שכל ישראל שעברו על ע"ז בשוגג מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, ואילו אנשי עיר הנדחת בשוגג יביאו להיפך פר לחטאת ושעיר לעולה.

**אי נמי צריך ואין לו תקנה. קמ"ל:** או שבאמת הם צריכים להביא קרבן באופן עקרוני, אך אין להם אפשרות להביא אותו, ואם כן נמצא שאין להם כפרה. ועל כך קמ"ל מ"תורה אחת" שהם צריכים לביא קרבן שעירה כיחידים.

\*

**דכ"ע מיהת כי כתיבי הני קראי בעבודת כוכבים הוא דכתיבי. מאי משמע?** לכולי עלמא בפסוקים הנ"ל שנאמרו בפרשת שלח (המדברים על קרבן חטאת לעבירה בשגגה של יחיד או של ציבור), מדובר על חטא בעבודה זרה. אך בפסוקים זה לא כתוב מפורש, ומניין לנו זאת?

**תשובה:** אמר רבא ... ואמרי לה כדי: יש אומרים שאמר זאת חכם בשם 'כדי'. נאמר בפרשה שם "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה". איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצות? זוהי עבודה זרה. כי מי שמודה בע"ז הרי הוא כופר בכל התורה.

**תשובה נוספת:** דבי רבי תנא: נאמרו בפרשה שם שני פסוקים. מצד אחד כתוב "אשר דבר ה' אל משה" משמע שבני ישראל שמעו את הקב"ה מצוה את המצוה הזו אל משה. ומצד שני כתוב "אשר צוה ה' אליכם ביד משה" משמע ששמעו זאת רק ממשה שנצטוו בזה מפי ה' לומר לישראל. ואם כן איזו היא מצוה שיש בה את שני הדברים הללו? זוהי עבודה זרה. שהרי אמר תנא רבי ישמעאל שאת שתי הדברות הראשונות מעשרת הדברות 'אנכי' ו'לא יהיה לך' שמעו כל ישראל 'מפי הגבורה' כלומר מפי ה'. ומלבד זאת גם משה רבינו ציוה אותם על ע"ז בכמה פרשיות בתורה.

**תשובה נוספת:** דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר בפרשה שם "למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם" כלומר מדובר במצוה הראשונה שנצטוו עליה, ומשם והלאה ציוה ה' אותם במצוות נוספות. ואיזו היא? זוהי עבודה זרה שנצטוו עליה בשתי הדברות הראשונות (אנכי ולא יהיה לך).

**קושיא:** והא אמר רב עשר מצות נצטוו ישראל במרה: עוד לפני שבאו להר סיני. ואם כן ע"ז אינה המצוה הראשונה שנצטוו ישראל.

**אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא:** אלא התשובה הזו נדחתה, והמקור הוא מהתשובות האחרות שנאמרו למעלה.

**משנה:** אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש: אין ב"ד חייבים להביא פר העלם דבר על הוראה לציבור בטומאת מקדש וקודשיו. אפילו שזו עבירה שזדונה כרת ושגגתה חטאת. משום שליחיד שחטא בעבירה הזו בשוגג, אין חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד (= המשתנה בין עשיר שמביא קרבן יקר לעני שמביא קרבן זול). ויתבאר עוד בגמרא.

ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש: וכן אנשים יחידים שספק אם חטאו בטומאת מקדש וקודשיו, אינם מביאים על כך אשם תלוי. מאותה הסיבה. כי אשם תלוי בא רק על עבירה שאם עשו אותה בוודאות מביאים חטאת קבועה, ואילו כאן מביאים קרבן עולה ויורד.

**אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה ומביאים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה:** אבל אם הורו ב"ד לציבור באיסור נידה, הם חייבים פר העלם דבר. כי יחיד העובר עליה בשוגג חייב להביא חטאת קבועה. ולכן גם יחיד שיש לו ספק אם עבר עליה מביא אשם תלוי.

**איזו היא מצות 'עשה' שבנדה? פרוש מן הנדה:** לפרוש ממנה סמוך לזמן שבו היא רואה וסת, כדי שלא תראה בשעת תשמיש ויעבור על איסור נידה.

**גמרא:** מנא הני מילי דצבור לא מחייבי קרבן בעלמא, ויחיד אשם תלוי נמי לא? מניין לומדים את מה שכתוב במשנה שב"ד לא מביאים פר העלם דבר על עבירה שאין בה חטאת קבועה, וכן יחיד לא מביא עליה אשם תלוי בספק?

**אמר רב יצחק בר אנדימי:** לומדים זאת בגזירה שווה. נאמר "וְאָשֶׁם" בחטאת של יחיד, ונאמר "וְאָשֶׁם" באשם תלוי, ונאמר "וְאָשְׁמוּ" בפר העלם דבר של צבור. ואנו לומדים את פר העלם דבר מחטאת יחיד. כמו שה"ואשם" שנאמר בחטאת יחיד מדובר על חטאת קבועה, גם ה"ואשמו" שנאמר בפר העלם דבר של צבור מדובר שהורו היתר בעבירה שיש בה חטאת קבועה.

ולומדים גם אשם תלוי של יחיד מפר העלם דבר של ציבור. כמו שבפר העלם של צבור מדובר על עבירה שיש בה חטאת קבועה, גם אשם תלוי בא רק על ספק אם חטא בעבירה שחייבים עליה חטאת קבועה.

**קושיא:** אמרי - אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב "וְהִיא כִּי יֵאָשֶׁם לְאַתַּת מְאֵלָה": הרי גם בקרבן עולה ויורד נאמר לשון של 'אשם', ומדוע לא נלמד בגזירה שוה משם? ואז יחיד יתחייב אשם תלוי על ספק עבירה שחייבים עליה קרבן עולה ויורד! **תירוץ:** דנין "אשם" מן "אשמו", ואין דנין "אשם" מן "וְאָשֶׁם": לומדים בגזירה שווה "וְאָשֶׁם" מ"וְאָשְׁמוּ" (שהם באותו פועל), ולא "וְאָשֶׁם" מ"וְאָשֶׁם" (שהם בשתי פעלים).

**קושיא:** ומאי נפקא מינה? והא תני דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה: ישנם שני פסוקים המדברים על בית שיש בו נגע שבא הכהן לראותו. באחד כתוב לשון 'שיבה' ('ושב הכהן') ובשני כתוב לשון 'ביאה' ('ובא הכהן'). ובכל אופן לומדים 'גזירה שווה' זה מזה, מכיון שמשמעות העניין שווה. (הלימוד הוא, שכמו שבפסוק 'ושב הכהן' נאמר שצריך לחלוץ את האבנים לקלף את הטיח ולחזור ולטוח אותו מחדש, כך גם בפסוק השני צריך לעשות כן).

לפי זה אין הבדל בין "וְאֶשֶׁם" ל"וְאֶשֶׁם" כי משמעותם שווה, וניתן ללמוד זה מזה.

**קושיא נוספת:** ועוד, נילף מן "וְאֶשֶׁם" מטומאת מקדש וקדשיו דכתיב "והוא טמא ואשם": ושם מביא קרבן עולה ויורד. ונלמד משם לאשם תלוי שיבוא על עבירה שיש בה קרבן עולה ויורד.

רב פפא מתרץ: **דנין ואשם ומצות ה' מן ואשם ומצות ה':** באשם תלוי נאמר גם "וְאֶשֶׁם" וגם "מִצֹּת ה'", וכן בפר העלם דבר של ציבור נאמר גם "וְאֶשֶׁם" וגם "מִצֹּת ה'". ואילו בטומאת מקדש וקדשיו נאמר רק "וְאֶשֶׁם" ולא "מִצֹּת ה'". ולכן אנו לומדים אשם תלוי מפר העלם דבר ולא מטומאת מקדש.

רב שימי בר אשי מקשה: **ונילף ואשם ונשיאת עון מן ואשם ונשיאת עון:** עדיין יש לנו אפשרות ללמוד אשם תלוי מקרבן עולה ויורד. כי בשניהם נאמר "וְאֶשֶׁם" ו"וְאֶשֶׁם עֹנוֹ". ומדוע אנו בוחרים ללמוד דוקא מפר העלם דבר?

**אלא אמר ר'נ בר יצחק:** באשם תלוי ופר העלם דבר נאמרו שלוש מילים שוות. נאמר בהם "וְאֶשֶׁם" ו"מִצֹּת ה'" ו"וְאֶשֶׁם לא תַעֲשִׂינָה". ולכן לומדים דוקא מפר העלם דבר. (תוס' רא"ש).

**משנה: אין חייבין על שמיעת קול:** אין ב"ד חייבים פר העלם דבר על הוראה לציבור ב'שמיעת הקול' (= בשבועת העדות), ולא על הוראה ב'ביטוי שפתים' (= שבועת ביטוי), ולא על טומאת מקדש וקדשיו. בגלל ששלושת העברות הללו יחיד שחטא בהם בשוגג מביא קרבן עולה ויורד. וכאמור לעיל ב"ד חייבים רק על עבירה שיחיד חייב עליה בשוגג חטאת קבועה.

**והנשיא כיוצא בהם:** נחלקו רבי יוסי הגלילי ור"ע האם הנשיא (= מלך) דינו כב"ד ואינו מביא קרבן עולה ויורד על העבירות הללו, או שהוא כן מביא.

אמנם בכל מקרה הוא פטור מקרבן על 'שמיעת הקול'. דהיינו אם השביע אדם את המלך שישבע שהוא לא יודע עדות לאדם הזה, והמלך נשבע לשקר, הוא פטור מקרבן. כי המלך לא דן אחרים וכן אחרים לא דנים אותו, והמלך לא מעיד על אחרים וכן אחרים לא מעידים עליו. ומכיון שהוא לא מעיד על אחרים, הוא פטור אם נשבע בשקר שאינו יודע עדות, משום שבכל מקרה לא היתה מועילה העדות שלו.

**גמרא: אמר עולא מאי טעמא דר' יוסי הגלילי? שנשיא פטור מקרבן עולה ויורד.**

**אמר קרא "והיה כי יאשם לאחת מאלה":** פסוק זה נאמר בקרבן עולה ויורד. וממנו לומדים שדוקא מי שחייב בכל שלושת הדברים שמביאים עליהם קרבן עולה ויורד, חייב אכן להביא עליהם את הקרבן הזה. אבל מי שלא חייב בכלם, פטור מקרבן עולה ויורד. שלושת הדברים הם, שמיעת הקול ביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקודשיו. והרי נשיא פטור משמיעת הקול כאמור, ולכן הוא פטור מכולם.

**קושיא: ואימא מתחייב באחת מהן ואע"פ שאין מתחייב בכולן:** מניין לנו שכוונת הפסוק שצריך להתחייב בכל שלושת העבירות הללו, אולי הכוונה אפילו לאחת מתוכן?

ולכן הגמרא מחפשת מקור אחר לשיטת רבי יוסי.